

4. Калашник О.М., Полякова Н.Г. Стан та перспективи розвитку системи надання реабілітаційної допомоги дітям в Україні. // *Педіатрія, акушерство та гінекологія*. – 2023. – №2. – С. 37–41.
5. Кучер В.В. Кінезіотерапія як нейрокорекційна методика у дітей з особливими потребами. // *Проблеми сучасної корекційної освіти*. – 2022. – Вип. 17. – С. 58–66.
6. Малина О.Г. Особливості нейропсихологічного супроводу дитини із затримкою психомовленнєвого розвитку. // *Психологія та соціальна робота*. – 2021. – №2(54). – С. 23–28.
7. Міністерство охорони здоров'я України. *Національна стратегія розвитку реабілітації в Україні на період до 2030 року*. – Київ, 2022.
8. Регіональний стратегічний план розвитку системи реабілітації дітей у Волинській області на 2023–2026 роки. – Луцьк: Волинська ОДА, 2023. – С. 14–21.
9. Сіделковський О.Л. *Нейрореабілітація: основи теорії і практики*. – Київ: Наукова думка, 2022. – С. 48–102.
10. Терещенко І.Я. Сенсорна інтеграція в роботі з дітьми із ЗПР. // *Корекційна педагогіка*. – 2021. – №3. – С. 41–47.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Гільман А. Ю., Кулеша Н. П.

Національний університет «Острозька академія»

В умовах тривалої та виснажливої війни Україна потребує постійної психологічної допомоги та проведення психологічної реабілітації населення, яке зазнало фізичної та психічної травматизації. У зв'язку з цим постає потреба у підготовці відповідних фахівців (психологів, психотерапевтів), які зможуть грамотно та структуровано надавати психологічну допомогу та впроваджувати психологічну реабілітацію. В цьому процесі варто враховувати низку психологічних, соціальних та інших особливостей.

Питаннями щодо вивчення соціальних особливостей у проведенні психологічної реабілітації займалися зарубіжні та вітчизняні вчені. Зокрема Дюркгейм Е. досліджував важливість соціальних зв'язків для стабільності особистості, що є релевантними для розуміння процесу реабілітації, Левіс А. Козер та Зіммель Г. вивчали соціальні конфлікти, групову динаміку та роль соціальних зв'язків, що є важливим для розуміння соціальної підтримки та інтеграції в процесі відновлення, Коен Ш. аналізував вплив соціальної підтримки на подолання стресу, травм та психічних розладів, демонструючи зв'язок між соціальною підтримкою та стійкістю до захворювань та психологічних проблем, Гоффман Е. та його послідовники розглядали вплив соціальної стигми, пов'язаної з психічними розладами, на самооцінку, соціальну інтеграцію та звернення за допомогою. Серед українських науковців, які працюють у цій галузі, можна відзначити Березовця В., який досліджував соціально-психологічну реабілітацію ветеранів бойових дій, Бойко О., Гребінь Л. та Левченко Н. вивчали технології соціально-педагогічної роботи з військовослужбовцями та їхніми сім'ями, Алаликіну Н., яка досліджувала ефективність психолого-акмеологічної реабілітації військовослужбовців та ін. **Куцало О., Руденко М., Бачинська Л.** вивчали роль соціального житла в психологічній та соціальній адаптації внутрішньо переміщених осіб тощо [1;5;10].

Предметом вивчення психологічних особливостей у проведенні психологічної реабілітації були праці Ковальчук О. та **Невмержицького В.**, які розглядали питання психологічної реабілітації учасників міжнародних миротворчих місій та профілактику стресових розладів у військового персоналу, Титаренко Т., яка досліджувала проблеми психологічного благополуччя, кризових станів та психологічної допомоги, що є важливим для розуміння процесу реабілітації, Пророк Н., котра разом з колегами вивчала теоретичні та практичні аспекти психологічної реабілітації різних категорій населення, Бريدнікова Ю., який розглядав теоретико-практичні аспекти реабілітації військових, які зазнали психологічних травм унаслідок бойових дій, в т.ч. у контексті системи соціальних служб, Гульбс О. та Кобець О., котрі вивчали соціально-психологічну реабілітацію учасників бойових дій, Дигун І., яка досліджувала соціально-психологічні умови реабілітації постраждалих внаслідок дії екстремальних стрес-факторів та низки інших. Серед зарубіжних науковців помічаємо дослідження **Колк Б., Герман Дж., Бек А., Елліс А., Фoa Е.** та інші, чії роботи глибоко досліджують психологічні наслідки травми та розробляють травмо-фокусовані підходи до реабілітації. **Вернер Е. та Бонанно Дж.** вивчали **психологічну стійкість** та чинники, що сприяють відновленню після стресу та травм тощо [6;8-11].

Аналізуючи праці більшості цих авторів (зокрема Березовця В., Бойко О., Гребінь Л., Алаликіної Н., Бريدнікова Ю., Ковальчук О., **Невмержицького В.**, Титаренко Т., Пророк Н., Гульбс О., Кобець О., Дигун І., Заверухи О., Осьодла В., Романовської Л., Кулеші Н., Гільман А., Коена Ш., **Герман Дж.**, Гоффмана Е., Дюркгейма Е. та ін.), ми визначали основні соціально-психологічні особливості у проведенні психологічної реабілітації осіб, які постраждали внаслідок війни [1-11].

До *соціальних особливостей проведення психологічної реабілітації* можна віднести: створення безпечного та підтримуючого середовища, надання соціальної підтримки, врахування соціальних ролей та соціальної ідентичності, розвиток соціальних навичок, робота з проявом соціальної ізоляції та ризиком самотності після травми, стигматизацією та соціальним неприйняттям (упереджене ставлення суспільства до людей, які пережили травматичні події або мають психологічні проблеми, може створювати значні бар'єри для звернення за допомогою та соціальної інтеграції), забезпечення соціальної справедливості та рівності (зокрема забезпечення рівного доступу до реабілітаційних послуг, адвокації прав постраждалих), врахування культурних та етнічних особливості (в т.ч. опора на культурно-чутливий підхід до реабілітації, урахуванням культурних особливостей постраждалих, їхніх традицій та цінностей, впливу культури на розуміння та переживання травми, залучення представників різних культур до процесу реабілітації, які розуміють культурний контекст постраждалих і це дозволить підвищити ефективність реабілітаційних заходів), доступ до соціальних ресурсів, врахування залученості громади та соціальних інститутів, можливість впровадження соціального навчання (спостереження за іншими та їхнім досвідом подолання труднощів може бути потужним механізмом навчання та відновлення), врахування впливу мікро- та макросередовища, залученість до

груп підтримки або терапевтичних груп для забезпечення відчуття приналежності, можливість обміну досвідом та отримання взаємної підтримки, сприяння соціальній інтеграції, розробка та впровадження державних програм, спрямованих на психологічну підтримку та соціальну адаптацію постраждалих тощо [2;4;7;9].

Психологічні особливості проведення психологічної реабілітації включають: індивідуально-психологічні властивості особи, розуміння специфіки віку та статі особи, його особистих ресурсів, наявність супутніх проблем (фізичних травм, інвалідності, залежностей), досвід психологічної травми в минулому (наприклад, насильства, втрати, ДТП, нещасного випадку), орієнтованість на виражену травму клієнта, з якою працюємо зараз, її вид та індивідуальну специфіку перебігу, врахування обізнаності особи про психологічні наслідки війни та важливість психологічної підтримки, врахування різноманітності травм, впровадження комплексного та водночас індивідуального підходу в опрацюванні травматичного досвіду, врахування емоційного стану та індивідуального реагування на психотравматичний досвід, фокус на стан когнітивних процесів та врахування когнітивних технік для відновлення або компенсації порушених функцій, врахування неадаптивних моделей поведінки та їх зміну, робота із соціальною тривожністю та уникненням, з підвищеною агресивністю та конфліктністю у соціальних взаємодіях, робота з емпатією та здатністю співпереживати іншим, розвиток адаптивних та ефективних стратегій копінгу подоланні стресу та опрацюванні психотравми, робота із соромом та провинною вцілілого, підвищення мотивації клієнта до змін та підтримкою його активної участі в процесі, відновленням почуття контролю та безпеки, розвиток самосвідомості та розуміння своїх емоцій, думок та поведінки, робота над покращенням комунікації, встановленням здорових особистих кордонів та розв'язанням конфліктів у міжособистісних взаєминах, врахування стратегій, спрямованих на зміцнення стійкості (резильєнтності), врахування труднощів у встановленні довіри та підтримці довірливих взаємин, врахування можливої діагностованої депресії, тривожних та психосоматичних розладів, посттравматичного стресового розладу, розладів адаптації тощо під час опрацювання психотравми, промоція підтримки віри в можливість одужання та плекання надії у подоланні наслідків психотравми, а також профілактика вторинної травматизації та ін. [3;9].

Отже, враховуючи ці соціально-психологічні особливості, можна комплексно проаналізувати специфіку побудови психореабілітаційних сесій, а також розробити ефективні та структуровані програми психологічної реабілітації, які допоможуть особам, постраждалим від війни, опрацювати травматичний досвід, відновити своє психічне здоров'я та повернутися до повноцінного життя.

Література:

1. Гульбс О., Кобець О. Соціально-психологічна реабілітація учасників бойових дій. Психологічний журнал. 2021. № 7. С. 100-106.

2. Дигун І.С. Соціально-психологічні умови реабілітації постраждалих внаслідок дії екстремальних стрес-факторів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.05. Київ, 2023. 218 с.
3. Заверуха О.Я. Психологічна реабілітація особистості в умовах дії стресових факторів та її соціальна мобільність / Психологічні основи соціальної мобільності особистості в період криз: монографія / за ред. Ю.А. Завацького та ін. К.: ПВТП «LAT&K», 264 с. 2023. С. 112-135.
4. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Навчальний посібник. Том 2. Київ, 2018. 240 с.
5. Пилипенко Н. М. Психологічна допомога та підтримка постраждалим внаслідок війни в Україні. *Вісник Національного університету оборони України*, 6 (70). 2022. С. 142–148.
6. Романовська Л. Особливості психологічної реабілітації осіб, які пережили травматичні події. *Науковий журнал «Психологічні травелогі»*. 2024. Вип. 3. С. 251-260.
7. Сандал О. Психотравмувальні події як чинник травматичного досвіду особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 2. 2021 С.49-62.
8. Теорія і практика психологічної допомоги та реабілітації: підручник. Вид. 2-ге, доп. / кол. авт. ; за заг. ред. Василя Осьодла. Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2020. 484 с.
9. Царенко Л. Г. Особливості переживання психотравми під час воєнного конфлікту. *Психологія: теорія і практика*. 2019. Вип. 1 (3). С. 158-170.
10. Bryndikov, Y. The characteristic of stress-factors that cause the emerging of the post traumatic stress disorders in servicemen the combatants. *Social Work and Education*. Vol. 4, No 1. 2017. P. 112–118.
11. Kulesha, N. & Hilman, A. The Psychological Rehabilitation of Youth in War Conditions: Cognitive Dimension, *Youth Voice Journal*, 14(3), 2024. P. 107-119.

**ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ
ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ АНАЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ К. Г. ЮНГА
Овчаренко С. Ю., Савенкова І. І.**

*Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(м. Одеса, Україна)*

Основою проблематики нашої статті є дослідження проблеми стресу, яка актуалізувалася в Україні під час жорстокої війни на території країни, що триває вже понад три роки. У цей час питання усвідомлення важливості психологічної реабілітації стресових розладів нації стає одним із найбільш гострих, оскільки аналізована проблема може викликати тяжкі психічні порушення, що в майбутньому можуть заважати жити повноцінним життям, адже стрес набуває все більшої актуальності не лише в медичному аспекті, а й у соціально-психологічному.

Різноманітність наукових підходів до тлумачення природи стресу зумовлює неоднозначність його розуміння. У межах соціономічного дискурсу науковці зосереджують увагу, зокрема на психологічному, соціальному та професійно-орієнтованому підходах [2, с. 49].

Проблемам вивчення та збереження ментального здоров'я, зокрема у контексті вивчення проблеми стресу, присвячено праці сучасних вітчизняних науковців: Т.Андрійченко, Ю.Бойка, О.Вакуленко, Н.Дзюби, Л.Карамушки, Т.Карамушки, В.Климчука, О.Кокуна, М.Корольчука, О.Креденцер, Б.Лазоренка, С.Миронця, Є.Потапчука, В.Панка, І.Савенкової, А.Сипливого, Т.Титаренко, М.Ткалич, Т.Хомуленко та ін.